



Warszawa, 09 sierpnia 2021

prof. dr hab. **Beata Glinka**

Katedra Przedsiębiorczości i Systemów Zarządzania
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej magister **Agnieszki Kliche - Zwierzchowskiej** zatytułowanej „Kształtowanie przywiązania do organizacji i zaangażowania w pracę inżynierów”, napisanej w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem prof. dr hab. Aldony Glińskiej – Neweś (promotor) i dr Joanny Petrykowskiej (promotor pomocniczy).

I. PODSTAWA FORMALNA

1. Podstawą sporządzenia recenzji jest pismo z dnia 25.06.2021 prof. Aldony Glińskiej – Neweś, przewodniczącej Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Zarządzaniu i Jakości, informujące o powołaniu mnie przez Radę na recenzentkę rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Kliche - Zwierzchowskiej.

2. W ocenie uwzględniono wymogi określone w ustawie z 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (z późn. zmianami).
3. Przedmiotem oceny jest maszynopis zredagowany w języku polskim, o łącznej objętości 211 stron (wraz z bibliografią i załącznikiem). Praca zawiera niezbędne elementy typowe dla takiego dzieła i została przedstawiona w formie, która umożliwia jej ocenę.

II. OPINIA OGÓLNA

Magister Agnieszka Kliche - Zwierzchowska przygotowała, pod kierunkiem prof. Aldony Glińskiej – Neweś jako promotora i dr Joanny Petrykowskiej jako promotora pomocniczego, rozprawę doktorską, która jest interesująca, zasługuje na pozytywną ocenę i może stać się podstawą dopuszczenia Doktorantki do publicznej obrony.

Doktorantka podjęła temat aktualny, interesujący i istotny zarówno dla teorii, jak i dla praktyki zarządzania. Tematyka przywiązania do organizacji i zaangażowania w pracę nie jest nowa, wciąż jednak potrzebne są prace empiryczne, które umożliwią lepsze poznanie natury tych zjawisk.

Przedstawiona do oceny rozprawa spełnia wymogi stawiane tego typu opracowaniom. Doktorantka wykazuje się biegłością w podjętej tematyce, pokazuje także przygotowanie do prowadzenia badań własnych. Dodatkowo, praca jest napisana w dobry sposób i spójna, co ułatwia jej odbiór.

III. UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Przedstawione do recenzji opracowanie stoi na odpowiednim dla dysertacji doktorskiej poziomie, na co składa się dobór tematyki, umiejętność analizy literatury, a także umiejętność prowadzenia badań i analizy uzyskanych wyników. Zasadnicza, merytoryczna część pracy obejmuje strony 1 - 161, pozostałe elementy to obszerna bibliografia, załączniki i streszczenie w języku angielskim, co łącznie daje objętość 211 stron. Opracowanie jest interesujące i prezentuje dobry poziom merytoryczny. Poniżej wyszczególniam uwagi, które doktorantka może potraktować jako wskazówkę ulepszania swojego warsztatu przy prowadzeniu dalszych prac badawczych i opisywaniu ich wyników.

1. Tematyka pracy

Tematyka podjęta przez Doktorantkę, jest ważna i interesująca. Tematyka przywiązania do organizacji (*organizational commitment*) i zaangażowania w pracę ma zarówno znaczenie teoretyczne, jak i praktyczne.

Wstęp można było wzbogacić o wyraźniejsze wskazanie luki badawczej, lub po prostu bardziej uargumentowane przedstawienie przesłanek wyboru tematu. Obecnie wstępne uzasadnienie wyboru tematu jest nader lapidarne i przyznam, że gdybym nie interesowała się choć trochę tą tematyką, takie uzasadnienie mogłoby mnie nie przekonać do tego, że problematyka warta jest podjęcia. Jednak dalsze analizy w sposób pełniejszy przekonują odbiorców pracy, że podjęty temat jest ważny, a Autorka bierze na warsztat niebanalny problem.

2. Struktura pracy

Struktura pracy jest typowa (teoria – opis metod – wyniki badania) i odpowiednia dla rozprawy doktorskiej. Doktorantka zadbała o klarowność konstrukcji dysertacji i o to, by wszystkie niezbędne części znalazły się w niej. Lapidarny wstęp zwiera wszystkie niezbędne elementy i stanowi dobry przewodnik po pracy (z wyłączeniem uwagi zawartej a p. 1 powyżej). W mojej opinii praca ma też dodatkową zaletę – jej objętość jest dobrze dostosowana do przekazywanych treści.

3. Założenia i cele pracy, pytania badawcze, hipotezy, metody i założenia badań

Praca mieści się w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości, podejście Autorki do podjętej tematyki mieści się w głównych nurtach tych nauk, i może zostać scharakteryzowane jako funkcjonalistyczne (czy też pozytywistyczne).

Cele pracy (główny i szczegółowe) zostały jasno sformułowane, są odpowiednio powiązane z hipotezami, zadbano także o odpowiednie dopasowanie wybranych metod, technik i narzędzi do celów pracy. Zatem, zamierzenie Doktorantki jest jednocześnie wystarczająco ambitne i wykonalne.

Szczegółowy opis metodyki przedstawiono w rozdziale trzecim. Autorka przedstawiła tam ponownie cele pracy i hipotezy. Szczegółowo został scharakteryzowany czteroetapowy proces badawczy, dzięki czemu odbiorca pracy może poznać logikę

konstrukcji badania. Pokazując techniki i narzędzia wykorzystane w pracy Autorka szczegółowo uzasadnia ich wybór i konstrukcję. W badaniu ankietowym wykorzystano istniejące skale (trzy – przywiązanie o organizacji, pracę i samopoczucie oraz satysfakcję z wynagrodzenia), które dobrze dobrano pod kątem tematyki badania. Skale te uzupełniono dodatkowymi pytaniami i metryczką. Doktorantka – co niestety wcale nie jest normą – w dobry i jasny sposób opisuje także dobór próby do badania.

W kolejnej części rozdziału opisano wykorzystaną w pracy metodę ekspercką – Autorka przeprowadziła z pięcioma ekspertami wywiady telefoniczne według założonego scenariusza.

Generalnie rozdział trzeci dowodzi umiejętności projektowania i prowadzenia własnych badań (przy wsparciu promotorów). Przedstawiona metodyka nie budzi wątpliwości, zaś zawarte w pracy badanie można uznać za rzetelnie przeprowadzone.

4. Teoretyczne podstawy pracy i wykorzystana literatura

Teoretyczna część pracy obejmuje 2 rozdziały. Pierwszy z nich poświęcono przywiązaniu organizacyjnemu, drugi zaś – zaangażowaniu w pracę. Oba rozdziały wykazują dobrą orientację Autorki w podejmowanej tematyce, oba też są podobnie skonstruowane – każdy z nich kończy się podrozdziałem, który nawiązuje bezpośrednio do poddawanej badaniu grupy inżynierów.

W pierwszym rozdziale Doktorantka zaczyna od zdefiniowania pojęcia przywiązania organizacyjnego, by następnie przejść do charakterystyki czynników na owo przywiązanie wpływających. Trzeci z podrozdziałów dotyczy konsekwencji – tak dla organizacji, jak i dla pracownika – przywiązania organizacyjnego, by zakończyć zasadniczą część rozdziału charakterystyką metod badania analizowanego zjawiska. Rozdział kończą refleksje dotyczące przywiązania organizacyjnego w grupie zawodowej inżynierów. Autorka zaczyna od lapidarnej charakterystyki specyficznych cech tej grupy; moim zdaniem charakterystykę tę można było nieco rozszerzyć odnosząc się pełniej do współczesnych badań dotyczących tej grupy/profesji. W podrozdziale 1.5.1. wykorzystano jedynie kilka pozycji literaturowych, część z nich nie odnosi się bezpośrednio do inżynierów, lub odnosi się do szerszych kategorii (np. knowledge workers). Ostatnia część rozdziału pierwszego (1.5.2) stanowi przedstawienie inżynierów w świetle badań nad przywiązaniem organizacyjnym.

Drugi rozdział poświęcono zaangażowaniu w pracę, czyli drugiemu z kluczowych pojęć dysertacji. Również i ta część napisana jest kompetentnie i wskazuje na dużą biegłość Doktorantki w opisywanej tematyce. Rozdział skonstruowany jest analogicznie do pierwszej części pracy: zaczyna się od określenia pojęcia zaangażowania, następnie Autorka omawia determinanty zaangażowania, jego konsekwencje, zarządzanie przez zaangażowanie oraz metody badania zaangażowania. Ta część pracy kończy się krótką charakterystyką grupy inżynierów w świetle badań nad zaangażowaniem.

Wykorzystana w pracy literatura jest liczna, dobrze dobrana i względnie aktualna. Autorka sięgnęła zarówno do literatury polskojęzycznej, jak i do pozycji z literatury międzynarodowej. Literatura polskojęzyczna przeważa, jeśli zaś chodzi o literaturę anglojęzyczną, są to w dużej mierze pozycje dość klasyczne. Jeśli chodzi o literaturę anglojęzyczną można było, w mojej opinii, pokusić się o wykorzystanie większej liczby najnowszych publikacji (co dodatkowo podnosiłoby u odbiorcy wrażenie aktualności podejmowanej tematyki). Poza tą drobną sugestią, do merytorycznego doboru literatury nie mam uwag.

5. Wyniki badań własnych, dyskusja i wnioski

W rozdziale 4 przedstawiono wyniki badań empirycznych. Badania te przeprowadzono z wykorzystaniem dobrze dobranej i jasno opisanej metodyki (zob. cz. 3 recenzji), co sprawia, że wyniki można uznać za wiarygodne.

Wyniki opisane są w interesujący sposób, a ja za dodatkową zaletę uznaję rezygnację z licznych wykresów, które w wielu pracach są normą (i nie zawsze zwiększają czytelność). Tutaj Autorka słusznie uznała, że takie wykresy nie będą tworzyły dodatkowej wartości i najszerzej wykorzystywała je w rozdziale 3 przy opisie badanej próby.

Po czterech podrozdziałach odnoszących się bezpośrednio do wyników przeprowadzonych badań, Doktorantka przeszła do charakterystyki dobrych praktyk kształtowania przywiązania organizacyjnego i zaangażowania inżynierów (4.5), rekomendacji dla organizacji (4.6) oraz dyskusji wyników, ograniczeń i kierunków dalszych badań (4.7). Nie do końca przemawia do mnie podrozdział 4.5, w którym wykorzystano nieliczne przykłady międzynarodowych koncernów (Alphabet Inc. – Google, Volvo) i nie do końca wiadomo na jakiej zasadzie dobrano te przykłady i

wyselekcjonowano dobre praktyki. Dwa kolejne podrozdziały to jednak powrót do „dobrej normy” tego rozdziału i przedstawianie rekomendacji oraz dyskusji zakorzenionych w badaniach Autorki. W dyskusji wyników można było wprowadzić pokusić się o szersze osadzenie we współczesnej literaturze międzynarodowej, niemniej również w tej formie dyskusja jest interesująca.

Podsumowując, część empiryczna jest przedstawiona w sposób solidny, a Autorka unika pokus nieuprawnionych generalizacji, czy też wychodzenia z wnioskami poza przedstawiony materiał empiryczny.

6. Język i formalna strona rozprawy

Język rozprawy jest dobry i ułatwia odbiór treści. W niektórych miejscach Doktorantka nie ustrzegła się pewnych zawilóści (np. „organizacje prosperujące w obecnych, turbulencyjnych czasach”, s. 76), czy drobnych usterek, tych jednak nie brakuje w żadnej rozprawie – tutaj zaś nie jest ich wiele.

Bibliografię przygotowano starannie, drobnymi mankamentami są: fakt, że nie przy wszystkich artykułach podano numery stron (podano je przy mniejszości publikacji), a także to, że zmienna jest kolejność podawania w artykułach roku wydania, tomu i numeru wydania (tom i numer czasem są przed, a czasem po roku).

Generalnie strona formalna pracy jest dobra, widać, że Autorka przygotowała rozprawę z należytą starannością.

IV. PODSUMOWANIE

Podsumowując, moja ocena pracy Doktorantki jest pozytywna.

Doktorantka wykazała bardzo dobrą orientację w koncepcjach teoretycznych oraz umiejętność projektowania i prowadzenia badań własnych. Uważam przedstawiony do recenzji tekst za opracowanie dobre, mogące stanowić podstawę do dopuszczenia do publicznej obrony.

Za silne strony pracy można uznać podjęcie interesującego tematu, sprawne połączenie kilku wątków teoretycznych, logiczne i rzetelne zaprojektowanie i przeprowadzenie badania.

Praca ma też pewne niedostatki, dotyczą one na przykład nieco zbyt skąpego wykorzystania najnowszej literatury zagranicznej, czy relatywnej lapidarności wniosków. Uważam jednak, że te słabości mogą z łatwością zostać wyeliminowane

w dalszych pracach badawczych i nie przeważają one nad silnymi stronami, które w przypadku tej rozprawy dotyczą kluczowych elementów.

V. WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13.1 ustawy z 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, a więc stanowi oryginalne dokonanie i wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej.

Pani mgr Agnieszka Kliche - Zwierzchowska podjęła w swojej pracy interesujący i aktualny temat, dobrze radząc sobie z jego prezentacją. Uwzględniając omówione wcześniej cechy przedstawionej do oceny rozprawy, w tym dobrą orientację Doktorantki w literaturze przedmiotu, odpowiednio zaprojektowane i przeprowadzone badanie, wnoszę o dopuszczenie do publicznej obrony.



Beata Glinka